

Crítica de Marx al capitalisme

La doctrina marxista podem dividir-la en materialisme històric i materialisme dialèctic. Només el primer prové directament de Marx si bé molts autors diuen que el materialisme dialèctic també s'hi troba implícit.

Materialisme històric

Anomenem materialisme històric (*hismat* a diferència de *diamat*: materialisme dialèctic) al nucli fonamental del pensament de Marx. El podem considerar com a mètode o com a doctrina i es caracteritza fonamentalment per considerar que l'evolució de l'història es deu a l'evolució dels mitjans de producció i de treball humans i de la divisió del treball que en resulta.

A) L'Home com a conjunt de relacions socials.

L'home per a Marx té dues característiques que el defineixen:

- a) Es realitza en **relació amb els altres homes** i, per això, el defineix com el "conjunt de les seves relacions socials". Això vol dir que l'home necessita de la societat per a sentir-se i viure com a home. A l'home li cal sortir d'ell mateix per donar-se en els altres a través dels quals es realitza. En els "Manuscrits" ens ho explica així: L'home sent la necessitat de sortir d'ell mateix i "**humanitzar** el món" i, per això, ha de posar-se en contacte amb **altres homes**; perquè "la naturalesa sensible immediata per al home és primerament la sensibilitat humana en la forma d'un altre home sensible" sense el qual, el primer home resultaria incomplet "L'home necessita d'una totalitat d'exteriorització vital humana" (Man III)
- b) La relació fonamental amb els altres homes és la **relació econòmica** i de treball, doncs, allò que caracteritza l'home en relació amb els animals és el fet que l'home "humanitza" la naturalesa per a posar-la al seu servei., en altres paraules, modifica la naturalesa exterior per a dominar-la.

B) El fonament de la història

Fins a Marx, la història s'entenia com un procés dirigit pels grans capdavaners que l'havien portat a terme i l'havien dirigit.

Segons Marx, en canvi, la història es fonamenta en els **processos econòmics de producció**, processos que són independents de la voluntat individual de cada home i que depenen de la interacció entre es homes. Si seguim el curs de la història podem comprovar, diu Marx, que sempre ha sigut així. Ens ho explica en començar el Manifest Comunista: "*La història de totes les societats humanes, fins ara, ha estat la història de la lluita de classes*" per a aconseguir el domini (M.C.)

*Així la burgesia des del seu naixement fins ara ha tingut interessos contraposats i variats i s'ha oposat a diverses altres classes:

Primer, fou un estament oprimint sota els senyors feudals.

Després, va associar-se en comunes armades i va tenir una organització autònoma.

Després va servir de contrapès per a la monarquia contra la noblesa.

Després de fonament de les grans monarquies.

Posteriorment, fou dominadora política del món: per la indústria i el mercat mundial, de tal forma que "*el poder estatal modern equival al Consell d'administració dels interessos generals del conjunt de la burgesia*" (cfr. M. C.)

De la mateixa forma que la burgesia va sorgir en la seva època contra la noblesa, actualment ha sorgit el proletariat contra la burgesia.

C) L'home incideix en el món dels altres, mitjançant el treball.

El treball de l'home és la concreció primera de la seva vida més bàsica. L'home, en treballar, entra en el món dels altres homes i contribueix a "humanitzar" la naturalesa per posar-la al servei del conjunt; per tant, el treball és necessari

perquè l'home es realitzi. Malgrat, però, aquesta necessitat de treballar, en la societat burgesa el treball augmenta en el proletari la sensació d' estranyesa i desencís respecte la societat i als altres homes.

-Forces productives-relacions de producció

En l'estructura econòmica de la societat podem distingir entre forces productives i relacions de producció.

a)Anomenem **força productiva o de treball** als elements que intervenen per a configurar el producte de treball.

En una economia primitiva podiem considerar forces productives l'obrer i les seves eines de treball. Però, en una societat capitalista, ja no és així, perquè el treball s'ha socialitzat. Per exemple, els obrers no treballen sols sinó en grup i unes empreses depenen de unes altres. Per tant, en la societat capitalista, tot i que les forces de treball bàsiques són els obrers, les vertaderes forces de treball són **estructures de treball** complexes que inclouen els obrers i depenen, entre altres causes, del capital que circula i de les lleis del mercat. Aquestes estructures són incontrolables pels homes aïllats i segueixen les seves pròpies lleis.

Malgrat la societat, **en teoria**, està composta d'homes lliures, iguals i amb els mateixos drets, **en la pràctica**, uns depenen d'altres per a poder subsistir. El treballador teòricament és un ésser lliure que treballa per a qui li ofereix el millor sou; però igualtat contractual no implica igualtat material. Els posseïdors de recursos econòmics treuen avantatge d'aquesta situació i són els qui prenen les grans decisions econòmiques.

Efectivament, en la societat capitalista, les forces de producció (estructures, modes de treball, capital etc) haurien de pertànyer a l'obrer perquè és ell qui treballa, però no és així. El capitalista compra l'esforç del treball de l'obrer- la seva força de treball aïllada- a canvi de diner, de **salari**; és produeix, així, una compra-venda i l'obrer no té dret a res més. El producte elaborat per la força de l'obrer passa al capitalista.

b)Anomenem **relacions de producció** al diferent paper que tenen els homes en el procés productiu. En la societat burgesa hi ha dos estaments relacionats entre si: el capitalista i el proletari.

Quan un estament de les forces productives s'ha desplegat prou, xoca amb les relacions de producció vigents i tendeix a canviar-les. Per exemple, quan el proletariat s'ha desenvolupat fins el punt de fer aparèixer dins del capitalisme contradiccions molt fortes, és capaç de canviar les relacions de producció, originant una revolució. Cal, però que les forces productives madurin per a produir aquesta revolució.

La dialèctica entre les forces productives i les relacions de producció podem comparar-la amb la que hi ha entre les estructures materials i les estructures derivades d'aquestes (culturals i ideològiques). Marx, d'acord amb el seu materialisme, considera les primeres causa de les segones.

FORCES PRODUCTIVES	són el fonament material
RELACIONS DE PRODUCCIÓ	constitueixen la "super-estructura" derivada

D) Les forces productives i el seu producte

-El producte del treball

El producte del treball és allò que l'home ha transformat o produït mitjançant el treball. Per exemple: un vestit. Pertany al capitalista.

El producte té un valor perquè hi ha persones que desitgen tenir-lo i, per això pot vendre's, aleshores es converteix en **mercaderia**. Ara bé, el valor és variable i depèn d'un conjunt de factors: mancança, del producte, dificultat per a elaborar-lo, oferta i demanda etc.

El valor del producte pot considerar-se de dues formes:

VALOR D' ÚS	El que val per a cobrir les necessitats.
VALOR DE CANVI	El que val al mercat. Depèn de les hores de treball invertides, la oferta i la demanda etc. Es fixa amb un equivalent en diner.

El problema és aquest:

El valor d'ús és diferent del valor de canvi.

El valor de canvi és molt més variable i imprevisible que el valor d'ús. El valor de canvi, pot ser, també, de dues classes:

Valor de canvi directe o intercanvi de mercaderies, com es feia entre pobles primitius.

Valor de canvi indirecte, en el qual la mercaderia es canvia per diner, amb el qual es pot adquirir nova mercaderia: (M→D→M)

Per exemple l'or té molt valor de canvi però no de'us però l'aigua per a beure malgrat tingui molt valor d'ús, no en té de canvi.

Quan la mercaderia val un preu fixat en diner, no val pel que ens serveix o ens agrada sinó pels diners que costa d'acord amb el valor de canvi del moment. El diner és el marc últim absolut que serveix per a valorar o apreciar més o menys un producte. Una producte car té molt valor perquè val molts diners. Un de barat no té tant valor perquè val menys diners..

-La plus-vàlua

Podem definir **plus-vàlua** com el guany que el capitalista obté quan paga a l'obrer només la seva força de treball, força que compra anticipadament amb el salari, però no el que val el treball fet. També podem definir la plus-vàlua com la retenció pel capitalista d'una part del diner obtingut pel treball de l'obrer.

El **salari** és, doncs, el preu no del treball sinó de la força de treball que el capitalista compra. El capitalista paga una part del que guanya a l'obrer (salari) i la resta se la queda (plus-vàlua).

En resum, l'obrer podria guanyar el que val la mercaderia, (o el treball fet), o el que val la força de treball-el salari-.

Veiem-ho:

El salari es dona pel treball fet (o pel que val la mercaderia)	No hi ha guany pel capitalista
El salari es dona pel que val (en diner-salari) la força de treball	Hi ha guany pel capitalista Hi plus-vàlua

Per a que hi hagi plus-vàlua, el capitalisme mira de reduir el sou de l'obrer. La força de treball val el mínim, diu Marx, quan es redueix a procurar a l'obrer els mitjans de subsistència per a continuar treballant, cosa malauradament freqüent a la seva època.

-El capital

El capital és la acumulació de diner que caracteritza el mode de producció capitalista. El capital provoca la plus-vàlua i aquesta se va incrementant en el procés, sobre tot si el capitalista no l'inverteix en propi profit sinó que ho fa en l'empresa. Efectivament, el capital inicial, amb la plus-vàlua acumulada, serveix per eixamplar el negoci, fet que produeix més capital i més plus-vàlua.

L'acumulació de capital per part dels grups financers més forts fa que les petites empreses hagin de plegar o doblegar-se enfront dels grans **monopolis** contra els que no poden competir. Els grans capitalistes, tenen poder per a eliminar el petit productor, si els convé; per exemple: baixar el preu de la mercaderia fins ofegar el petit productor i, després, quan es queden sols, pujar el preu el que els convingui. Per a Marx un capitalisme liberal porta necessàriament a grans monopolis.

La conseqüència del sistema capitalista és el pauperisme progressiu del obrer davant la progressiva acumulació de capital en poques mans i la progressiva aparició de grans masses d'obres que treballen per als grans monopolis.

Veiem la relació entre capital, les plus-vàlues i monopolis

Intercanvi de mercaderies	No hi ha capital ni plus-vàlua
---------------------------	--------------------------------

L'intercanvi es realitza a través del diner	Hi ha capital i plus-vàlua (es ven més car que el que ha costat)
L'empresari estalvia i inverteix les plus-vàlues en l'empresa	Acumulació de capital. Monopolis financers

El capital és el gran fetitxe actual. El **fetixisme de la mercaderia** només esdevé pel preu que costa en diner o, el que és el mateix, depèn del **fetixisme del capital**.

El fetixisme del diner o del capital augmenta i agreuja l'alienació, perquè el diner s'ha convertit en el gran protagonista, i és desitjable per ell mateix. Amb el diner adquirim qualsevol mercaderia. Ja no desitgem el producte, desitgem només el diner.

*Crítica al capitalista "ascètic"

Marx no creu pas que serveixi de res denunciar el capitalista explotador, perquè, diu, contra el que va de mala fe no serveixen les paraules sinó només les accions. Si, però, ridiculitza, de forma punyent i sarcàstica al capitalista que creu que la gran indústria portarà l'avanç de la humanitat, al capitalista "ascètic", "de bona fe", que es mou pels diners i pels guanys, al "perfecte home d'empresa".

Ens ho diu així: *"Aquesta ciència de la indústria meravellosa és també la ciència de l'ascetisme i el seu ideal és l'avar ascètic, però usurer, l'esclau ascètic, però productiu(...). La auto-renúncia, la renúncia a la vida i a tota necessitat humana és el seu dogma fonamental. Quant menys mengis i beguis, quant menys licors compris, quant menys vagis al teatre, al ball, a la taverna, quant menys pensis, estimis, teoritzis, cantis, pintis, facis esgrima etc, quant més estalviïs tant més gran es fa el teu tresor que ni les arnes ni el rovell destrueixen: El teu capital* (Manuscrits III) El diner deshumanitza l'home que només viu per a ell.

*Un pensador alemany posterior, **Max Weber** (1884-1920) va recollir després aquesta caracterització del "capitalista ascètic", que, segons ell, derivava de l'esperit de sacrifici i autorenúncia de la religió protestant. Per això, segons ell, el capitalisme s'ha incrementat en els països on domina aquesta religió.

E) Relacions de producció

-Les classes i la lluita de classes

Ja hem vist que les **relacions de producció** depenen de l'organització de les forces productives en un determinat moment històric.

Per a Marx les relacions de producció no sempre han de estar formades per classes enfrontades entre elles; això només succeeix en alguns moments històrics, com, per exemple, en el moment capitalista en el que trobem: **la burgesia** o classe capitalista i el **proletariat** o classe obrera.

Cada classe té la seva **consciència de la classe**, és a dir, coneix els problemes i necessitats fonamentals del seu grup social. La consciència de classe es regeix per l'**interès de classe**, és a dir, el fi al que fonamental tendeix la classe com a tal per a realitzar-se plenament. Els interessos de classe són: per a la classe dominant, perpetuar la seva dominació i, pel proletariat, destruir el mode de producció capitalista. En aquest cas són interessos antagònics que condueixen a una confrontació frontal. **La lluita de classes** és l'enfrontament entre dues classes amb interessos antagònics, com són per a Marx, capitalistes i proletaris.

L'explotació que pateix el proletariat en el capitalisme crea una contradicció dins del sistema de producció.

Efectivament, la propietat privada capitalista separa el proletari del "seu ésser objectiu" perquè no se'l considera com a finalitat sinó només com a mitjà de producció, ma d'obra; l'increment de diner, de capital, és l'única finalitat.

Com a conseqüència, l'obrer val només pel guany que pot proporcionar al capitalista, però no com a persona (tant tens, tant vals)

F- -La lluita del partit comunista en època de Marx

Una clara mostra de la forma que amb que Marx entén el materialisme històric és l'estudi que fa de la tasca que el partit comunista té en la seva època en el M.C.. El partit comunista és l'organització destinada a impulsar la marxa de l'història per arribar a una societat sense classes.

En el "Manifest Comunista" escrit després de la celebració del Congrés de Federacions de Treballadors a 1847, Marx exposa les propostes del "partit comunista", propostes criticades des dels grups conservadors del seu temps. Fixem-nos que, el programa que exposa significa un canvi radical de totes les estructures socials, tant les econòmiques com les socio-culturals (super-estructura) perquè considera que aquestes últimes reproduïen les relacions de domini que imperen en l'esfera econòmica.

Els burgesos retreuen als comunistes no valorar les institucions existents	Els comunistes accepten el seu rebuig a les institucions existents i el justifiquen
No valoren l'educació	L'educació, en el món capitalista, ensenya a acceptar l'ideal burgès vigent
No respecten la propietat privada	La propietat privada està en mans de molts pocs. La gran majoria de la població que es troba, de fet, desposseïda
No respecten la petita propietat	Els petits propietaris no tenen autonomia sinó que són dominats pels més grans
No respecten la família	El capitalisme ha convertit els membres de la família en mercaderies, en objectes; els ha substituït
Volen suprimir la pàtria	Els comunistes no tenen interessos propis sinó que miren pels proletaris en general Els obrers no tenen pàtria

En la mesura que es vagi eliminant la dominació d'uns individus per part dels altres s'anirà eliminant l'explotació d'unes nacions per part de les altres i l'home valdrà com a fi en si mateix.

G. Les superestructures: institucions socials i culturals

Les condicions bàsiques inconscients que determinen la història són materials: són les relacions concretes de l'home amb els altres homes a través del treball, i, concretament, les relacions de producció. Les **estructures econòmiques** són doncs les estructures bàsiques i el fonament de tota societat. La estructura econòmica de la societat depèn de la relació que estableixin entre ells els elements que intervenen en el treball.

Es a partir d'aquestes estructures econòmiques bàsiques que sorgeixen altres estructures més sofisticades i més complexes; són les **super-estructures**. Són fonamentalment els que detecten el poder econòmic, perquè són els més forts, els que instauren unes **lleis civils** per a perpetuar les relacions de treball que ja existeixen, relacions que queden així "legalitzades", és a dir, establertes com a patró; instauren després una **societat civil**, amb forces coercitives per a fer obeir les lleis; Institueixen, després, l' **estat**., amb diversos i sofisticats òrgans de poder, que constitueixen les instàncies supremes dels diversos grups locals civils; finalment la societat adopta una **cultura** i una **ideologia**, és a dir, adopta una visió del món, d'acord, fonamentalment, amb l'interès de classe dominant. Les superestructures dominants són, doncs, conservadores perquè provenen dels que tenen el poder.

Posem exemples de super-estructures:

La **política** conservadora és el regulació d' unes relacions econòmiques que ja existien. Així la política conservadora de l'època mirava de perpetuar les relacions de poder entre les classes socials. La **ideologia** conservadora és la justificació i, fins i tot, mitificació, de l'interès de classe. Així els ideals conservadors són l'ordre, el respecte a la jerarquia, la submissió dels dèbils, l'educació i bones maneres, la llibertat per a fer negocis, la defensa armada de la pàtria i la situació present etc.

*La **moral** podem considerar-la a) com un sentiment que pertany a l'estament bàsic o b) com una super-estructura.

- a) Considerada com a sentiment, proposa un tipus d'actuació que serveixi per a tranquilitzar la gent (capitalistes i obrers) davant de les injustícies socials; però l'actuació no pot tenir èxit si prové només del sentiment.
- b) Quan s'institucionalitza i es defineix es converteix ja en una super-estructura. En aquest cas la "moral" conservadora es redueix normalment a canviar les coses de forma superficial perquè en el fons no canviï res.

Les super-estructures, malgrat **deriven** de l'estructura econòmica bàsica, també son capaces de **modificar** aquesta estructura. Així, l'estat pot modificar mitjançant lleis les estructures econòmiques o la ideologia pot conscienciar el poble de les alienacions i contradiccions del sistema i contribuir així a que es produeixi un canvi. Es produeix, doncs un transvasament d'influències:

a) L'Estat

Es la més important de les superestructures. En contra de l'opinió de Hegel pel qual l'Estat és la realització objectiva més perfecta: "el pas de Déu sobre la terra", per a Marx, en canvi, l'Estat és un instrument de repressió i sorgeix només quan s'han de perpetuar per la força les divisions de treball on una classe s'oposa a l'altra. L'Estat sorgeix on les contradiccions de classe no poden conciliar-se. Per tant l'estat sempre és conservador i repressiu per naturalesa. Per això, els polítics, quan arriben al poder s'han de tornar realistes o "possibilistes", és a dir, han d'acceptar l'estat de coses, per alienant que sigui.

Marx, com bona part del pensament d'esquerra de la seva època, creu que l'estat ha de desaparèixer. L'home que se sent bé en la comunitat deixa d'estar alienat i fa el que vol; a aquest home no li cal cap imposició exterior i, per tant, cap Estat; "ell és la seva pròpia llei"

La tesi marxista, en aquest punt, s'oposa a la tesi anarquista, proposada, per exemple per Bakunin (1814-1876) grup del que els marxistes se separen ja en a la Primera Internacional. Per a totes dues concepcions, l'estat com a instrument de repressió ha de desaparèixer; però, els anarquistes volen fer-lo desaparèixer immediatament; els marxistes, en canvi, pensen que s'ha de mantenir un temps mentre hi ha encara lluita de classes; només ha de desaparèixer doncs de forma gradual. En suprimir-se l'explotació de les masses desapareixeran els excessos i no hi haurà ningú a qui reprimir, pensen els comunistes; aleshores podrà desaparèixer l'estat.

Marx va defensar durant un temps la democràcia com a tipus de govern, de la que valorava la seva defensa de la llibertat; però va admetre, després, que, de fet, la democràcia burgesa defensa l'interès de classe i que és democràcia per a una minoria i dictadura per a la gran majoria de la població. Només després de superar l'alienació econòmica, doncs, es pot aconseguir una autèntica llibertat política i pot haver-hi autèntica democràcia perquè tots estan en iguals condicions reals per a decidir. Per a Marx la lluita de classes en la societat capitalista ens ha de portar primer a una passatgera **dictadura del proletariat** per arribar després a una **societat sense classes**.

DEMOCRÀCIA LIBERAL	Primer instaurar la democràcia i després resoldre les lluites de classes
MARXISME	Primer suprimir l'explotació econòmica de la burgesia i després instaurar una autèntica democràcia (comunisme)
ANARQUISME	Suprimir l'explotació econòmica de la burgesia i l'estat i instaurar un comunisme llibertari .

b) La ideologia

La **ideologia** és la representació de l'interès de classe.

Pel fet de dependre la ideologia de l'interès d'una classe o una altra, podem parlar d'ideologia burgesa, petit-burgesa, camperola o proletària. La ideologia o idees dominants en cada època històrica, però, són les de la classe econòmica dominant.

La ideologia deforma la realitat i provoca una opacitat natural en la visió del món degut al fet que només es veu l'interès de la pròpia classe. Així cadascú pensa que el seu país és el millor, que les seves reivindicacions són les úniques, que allò just és només la seva pròpia visió del món.

Només la **ciència**, que és neutral, pot superar la visió deformada de les ideologies. Per això Marx diu que el

comunisme no és una ideologia sinó una ciència.

INFLUÈNCIA DEL PENSAMENT DE MARX EN LA CULTURA OCCIDENTAL

1- EL MARXISME OFICIAL O MATERIALISME DIALÈCTIC

a) Contra el materialisme mecanicista

La influència del pensament de Marx en la cultura occidental es va efectuar en gran part a través del materialisme dialèctic en gran part coincident amb el marxisme oficial. Les primeres obres de Marx, les obres "hegelianes" com els "Manuscrits" van ser en bona part marginades.

El materialisme dialèctic *Diamat* per oposar-se al materialisme històric: *Hismat* Engels el va formular en L'AntiDühring" (1878) El terme "dialèctic" s'oposa al terme "mecanicista", de Ludwig Büchner, per exemple. Aquest mecanicisme té dos defectes per a Engels.

1- És superficial

2- No respecta el caràcter pràctic del coneixement.

Per contra, el materialisme dialèctic defensa l'evolució constant seguint unes lleis dialèctiques i creatives que s'oposen a les lleis mecanicistes. Els conflictes que es produeixen en les societats es resolen en canvis de l'estructura social

B) L'estat comunista

Les dues lleis de les quals es desprèn l'arribada necessària del comunisme i que es poden inscriure tant del materialisme històric com del dialèctic, són segons Marx::

-Els capitalistes cada vegada seran més rics i el capital s'acumularà cada vegada en mans de més pocs.

-L'obrer serà cada vegada més pobre i explotat. L'obrer, que ven "lliurement" la seva força de treball, es veu obligat a treballar cada vegada més fins que el nombre de treballadors és tan gran i la seva situació tan miserable (contradicció del capitalisme) que es veuen obligats a prendre la riquesa del capitalista (revolució) per a tornar a anivellar la riquesa" "La producció capitalista engendra ella mateixa la seva pròpia negació" (El Capital)

El comunisme no s'ha d'instituir per ètica sinó per ciència; no serveixen de res "els sermons moralitzants" (I A); cal passar a l'acció. El comunisme és la conseqüència necessària del materialisme històric. Del fet de ser les relacions de producció la autèntica realitat, se'n desprèn que només canviant aquestes relacions alienants, l'home podrà alliberar-se. Com diu Marx "els filòsofs s'han limitat a interpretar el món; el que cal és transformar-lo" (I A)

Per aconseguir el retrobament de l'home alienat amb ell mateix el comunisme ha de passar per dues fases.

En un **primer estadi**- comunisme primitiu- cal assignar tota la propietat privada a la comunitat. Aquest comunisme primitiu torna a expressar la propietat privada sota una altra forma ja que l'home individual se sent desposseït. (Jo no tinc però no té ningú). "L'enveja general es converteix en una força", "l'avarícia se satisfà d'una altra manera: amb enveja i desig de anivellament, amb el pensament de que tota propietat privada com a tal es resol, al menys, contra la propietat més rica" (Manuscrit III). Aquest comunisme primitiu no és suficient. Cal fer un pas més.

*Hi ha una concepció tràgica de la història per part de Marx, que trobem en diversos llocs de la seva producció i que podria haver estat premonitòria de l'aplicació pràctica de la seva pròpia doctrina; segons aquesta concepció per a aconseguir desplegar-se "la història avança sempre pel seu pitjor costat" (M F).

El comunisme autèntic i final, en canvi, és el retorn complet de l'home a si mateix. Marx el formula així: "Cadascú segons la seva capacitat i cada qual segons les seves pròpies necessitats" (CPG). Cadascú ha de poder satisfer completament les seves mancances de forma que no tingui sentit la pugna social. Marx concep el comunisme com una associació d'homes lliures en una societat sense classes que supera les formes individuals i egoïstes.

C- Regne de la necessitat contra regne de la llibertat

A) La necessitat en el materialisme de Marx

Llibertat significa poder reaccionar de diverses formes en un moment determinat, no estar coaccionat a actuar en un sol sentit.

Necessitat significa el contrari: que cada moment determina al moment següent seguint un camí prefixat. L'actuació necessària també s'anomena **determinista**

Ara bé, sovint s'ha exposat aquesta contradicció en Marx: ¿Com pot l'home superar l'alienació i trobar-se bé amb ell mateix si es veu obligat a seguir les lleis deterministes de la història, que li són alienes? Val la pena fer la revolució, si aquesta ja ha de esdevenir de forma necessària? Som lliures, per a Marx?

La solució a aquestes preguntes varia una mica segons es considerin en els escrits de Marx (materialisme històric) o en el marxisme "oficial" posterior (materialisme dialèctic)

Segons Marx, per a transformar el moment econòmic i portar-lo cap a un moment de **llibertat**, només alguns camins són possibles: els que estan d'acord amb la dialèctica de la història. Per exemple, el capitalisme liberal ha de ser substituït forçosament per un altre moment en que la propietat, estigui repartida, perquè el capitalisme ja no pot continuar suportant les seves pròpies contradiccions. Per això, cal conèixer les determinacions "científiques" de la societat

Malgrat tot, la llibertat continua subsistint perquè

a) Aquestes determinacions no són, però, úniques ni exclusivistes i, si bé el factor econòmic determina la història "en última instància" "no és l'únic determinant sinó que diversos factors de la super-estructura s'alcen damunt seu" com diu el mateix Engels (Carta de Engels a Bloch)

b) Per Marx, la defensa de la llibertat és encara més clara. Per a ell, cal actuar "científicament" i racionalment per a arribar a ser lliures, a no sentir-nos coaccionats per forces alienants; cal conèixer la "ciència" de l'economia per a transformar el món de forma racional ja que no podem transformar-lo "només per voluntarisme", és a dir, sense un estudi i una actuació conseqüent La ciència de l'economia és el mitjà per a arribar al regne de llibertat humana.

Ho diu així "El regne de la llibertat només comença on cessa el treball determinat per la necessitat i l'adequació a finalitats exteriors" Mentre l'home està alienat "la llibertat només podia consistir en que l'home socialitzat regulés racionalment el seu metabolisme amb la natura; però continuava, encara, trobant-se en el regne de la necessitat". "És més enllà d'aquest món on comença el desenvolupament de les forces humanes lliures, el vertader regne de la llibertat, que té com a fi el bé de l'home en sí mateix. Tanmateix aquest regne **només pot florir** sobre aquell regne que té la **necessitat com a base**" (*El Capital* llibre III).

Per això, per a Marx, només en superar l'alienació econòmica i les injustícies socials, pot haver-hi democràcia perquè només aleshores pot haver-hi llibertat. Hem d'alliberar-nos primer dins de les estructures bàsiques o fonamentals (economia), per després trobar la llibertat en les super-estructures derivades (política, ideologia etc). Només en el món capitalista hi ha determinisme; per això hem de transformar-lo en un món de llibertat, el comunisme, on no caldrà cap imposició exterior ni cap estat.

B) La necessitat en el materialisme dialèctic.

La contradicció entre determinisme i indeterminisme de Marx s'aclareix dins del materialisme dialèctic ja que els escrits de Engels formen un conjunt coherent. Aquest marc conceptual és més "didàctic", clar i racional que el que es desprèn del conjunt d'escrits de Marx. El materialisme dialèctic en alguns punts sembla, però, infidel al materialisme històric marxista que tractava de completar.

Els punts fonamentals en que insisteix el materialisme dialèctic, molts ja esbossats per Marx, són:

El **realisme materialista** que afirma que el ésser material és absolutament anterior al pensament

El **naturalisme** que considera que l'home és un ésser natural més i que les lleis dialèctiques s'apliquen amb igual força a la naturalesa inanimada que a l'home, malgrat sigui de forma diferent

És, sobre tot, en aquest segon punt on difereixen les dues concepcions: materialisme històric i materialisme dialèctic.

Per a aquest últim, les lleis històriques tenen la mateixa validesa que les lleis físiques i per tant, determinen completament l'home. Per a Marx, en canvi, l'home era fonamentalment creador i lliure, encara que "també" fos un ésser natural.

C- Les tres lleis "clàssiques" del materialisme dialèctic

Són:

a) Llei de la conversió de la quantitat en qualitat. La matèria és l'única realitat i d'ella deriven les super-estructures i el món del pensament.

b) Llei de la compenetració d'oposats. Els dos oposats acaben fonen-se en un estadi que els abasta tots dos.

c) Llei de la negació de la negació. Consisteix en la superació de les contradiccions i la instauració d'un nou estat de coses.

Aquestes tres lleis reproduïen l'esquema hegelian: la primera correspon a la tesi, la segona a l'antítesi i la tercera a la síntesi.

El materialisme dialèctic ha influït, sobre tot, com a mètode per estudiar i comprendre l'història